

1. Boffeck / Joh. Gottl. / diff. De cultu flumi-
nam. Lipsia 1740.
2. Breithaupt / Joh. Gust. / Dissertatio de
incrementis in Ceno etia malo, Halle
1710.
3. _____ pentas III de horgel, Halle 1697
4. Buddei / Joh. Franc. / diff. De fragrantia
Christi jena 1712.
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ in
5. _____ vita christiana, jena 1707.
6. _____ de libertate cogitandi, jena 1715
7. Burmanni / Joh. Eberh. / diff. de fide
salvifica, Helmst. 1682
8. Carpzov / Joh. Bened. / diff. de Chuppa
Hebræorum, 1710.
9. _____ diff. de religione quietista.
Lipsia 1687.
10. Carpzov / Joh. Gottl. / diff. de anno Jobe,
lib. secundum disciplinam Hebræo.
Lipsia 1730.

C. 21.

24

D. B. V.

DISSERTATIO THEOLOGICA
PRIOR
DE

SANCTIS
POIRETIANIS
NON SANCTIS

QVAM

RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO

DN. FRIDERICO AVGVSTO
ELECTORATVS SAXONICI HAEREDE
ETC. ETC. ETC.

PRAESIDE

MARTINO CHLADENIO
SS. THEOLOGIAE DOCTORE, EJVSDEMQVE
PROFESSORE PVBLICO, ET ALVMNORVM
REGIO-ELECTORALIVM EPHORO
EXCVTIENDAM PROPNIT

AD D. XXVII. SEPTEMBR.

ANNO M DCC XVIII.

M. CHRISTIAN. GOTTFR. ECCART
LASTAVIENSIS MISNICVS.

WITTEBERGAE, STANNO GERDESIANO.

DE
P R I O R
DISSERTATIO THEOLOGICA

POIRETIANIS
NON SANCTIS

RECTORI ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
D. FRIDERICO AUGUSTO

MARTINO CHILADENIO
S. THEOLOGICAE DOCTORI EIVSDEMQUE
PROFESSORI PUBLICO ET ALIARUM
RECTORI ACADEMIAE EIVSDEMQUE
EXCUTIENDI REVERENTIAE

M. CHRISTIANI GOTTLIEB ECCART
AUCTORIS

MODERANTE CHRISTO!

DE

SANCTIS POIRETIANIS

NON SANCTIS

DISSERTATIO THEOLOGICA PRIOR.

§. I.

Admodum facile est, sub SANCTI nomine decipi & falli. Multos annumerat sanctorum falsis Romanensis coetus, qui eum censum non merebantur: multos oblivione sepelivit aeterna memoria dignissimos. Solo itaque titulo splendido non conficitur Sanctimonia: Altius paulo repetendum est negotium, ut, quis *sanctum* omni remoto dubio a *sancti* *sanctus* sit, appareat. *sanctum* dicimus, quod lege Dei *sanctum* ipsique conforme est, imo & confirmatum, comprobatum, omnique ratione velut obfirmatum. Nolim vero certaminis aleam subire, an ipsa illa *sanctio* a *sanguine* nomen obtinuerit, quoniam non raro foedera ac pacta tum victimarum tum paciscentium ipsorum cruore effuso vel quantulocunque, fuerunt inita: quod se ita si haberet, equidem nihil haberet incommodi, nihil enim pulchrius dici posset de sanctis atque fidelibus, quam quod sanguine Christi effuso in pactum cum Deo recepti, paratique sint pro ejus confes-

A 2

fesio-

essione, atque honore promptissime sanguinem suum impendere. Ita quoque integrum fuit aliis a *sagminibus* vocem sancienti derivare, quae olim erant verbenae aut alia signa, quae Legati Romanorum aliorumque populorum prae se ferebant, ubi a gente, ad quam misi, inviolabilitatem praetendebant, quod inter alios notavit BENEDICTVS ARETIVS *Problem. Loc. XCII. p. 526.* Sufficit enim, *Sanctum* esse nobis *hominem* regentum *justificatum, sanctificatum* verumque *ecclesiae purioris membrum, & illius quidem tum militantis* in terris, tum vero *triumphantis* in coelis, *in quo Spiritus S. gratiae suae actus omnes exercet.*

S. II. Ita nimirum se res habet, ut *sanctum* dicat scriptura & *imputativae & inchoativae & consummativae* talem. *Prima & altera* sanctitas in his terris obtinetur, *postrema* coelo reservatur. *Prima est justificationis, altera sanctificationis, tertia glorificationis.* Omnes sic gratiae applicatricis Spiritus S. actus in sancto se exerunt, utpote qui soli eum sanctum reddunt, nec ullus hic abest, cum Spiritus Sanctitatis ordine procedat. Unde hominem primum *illuminat*, mox *regenerat & convertit*, ac *sanctitatem Christi* cum *merito* ejus ipsi *imputat* ac *donat*, *peccata* vero non *imputat*, sed *condonat*, *justificatum* sibi *mystice* unit, donisque suis *inhabitat*, & *renovat* atque *sanctificat*, (voce hac presse sumpta, cum alii omnes ante descripti actus notioni generali sanctificationis comprehendi possint) in *lucta* carnis & Spiritus *sustentat*, ac subinde *victoriam* aliquam *largitur*, atque tandem *aeternum salvat*; in quo demum momento *complementum* suum sanctitas nanciscitur, ut velut *κωτ' ἐξοχῆς* *sancti* dicantur, quorquot jam aeterna beatitudine fruuntur, cum hujus vitae sanctimonia, quantacunque sit, *inchoativa* recte compelletur, ut quae potius in perpetuo studio & aliquo incremento, quam plenario ejus gradu & summo momento consistit. Ita sanctus erit non saltem generaliter pie vivens, sed speciatim, qui in illuminatione, conversione & regeneratione fidem acceptam exercet, coram Dei oculis propter meritum Christi fide apprehensum pro sancto declaratur, sanctisque ac piis operum

ribus internis atque externis, cooperante Spiritu Sancto, abundare studet, talesque operationes actu producit, quae Deo gratiae sunt propter fidem, ex qua propullulant & nascuntur, tametsi imbecillitatem suam & renitentiam pugnaeque intrinsecae vehementiam, etiam dum maxime sanctitati studet, deploret, imo eo sanctior coram Deo habeatur, quo studiosius statum suum examinat, & in quotidianae poenitentiae & reconciliatio- nis cum Deo exercitio strenue pergit.

§. III. Doctrina haec uti ipsa Christianae religionis & sal- vificae fidei fundamenta, ut & rudimenta ac elementa consti- tuit, ita universali velut consensu stabilitur. D. LUTHERVS noster in eo totus est, ut hoc evincat, *Sanctos nimirum esse, qui baptizati sunt, in Christum credunt, & in pugna adversus car- nem & satanam virtute Spiritus S. strenue resistunt.* Ita eos operose describit a sanctitate fidei & vitae, atque verbis Pauli demonstrat *Com. in Galatas c. V. p. 888. sq. T. VI. Op. Altenburg.* Speciatim sanctum praesertim ab imputatione sanctitate dici probat. *Comment. in Joelem. cod. T. p. 989. 990.* Notat B. HÜLSE- MANNVS, sanctos seu sanctificatos familiari quadam significatio- ne in Scriptura ut *Act. XXVI, 16. 1. Cor. I, 2.* dici redemptos, vocatos, regenitos & sanctificatos simul. *Praelect. in F. C. Art. XII, p. 572.* B. AFFELMANNVS ita rem explicat: *Sanctorum nomenclatio ho- minibus tributa in sacris habet triplicem significationem, I. Gene- ralem, quando integris ecclesiis sive visibilibus coetibus per synecdo- chen tribuitur, Rom. I, 7. II. Specialem, cum illis Ecclesiae civi- bus, qui sancta vocatione vocati 2. Tim. 1, 9. vere per sermonem Dei Patris Job. XVII, 20. a Spiritu Dei nostri sanctificati 1. Cor. VI, 11. ut sancti sint sanctitate cum relativa, 1. Cor. I, 30. tum subjecti- va, Luc. I, 74. 75. 1. Perr. I, 15. adscribitur. Breviter: cum illis com- petit, qui non tantum sunt in Ecclesia sed & de Ecclesia. III. Spe- cialissimam, cum titulo hoc notantur beati in Domino, Matt. XXVII, 52. Ubi tamen non desunt, qui magis proprie beatos, quam sanctos, eos vocari disputant. Syntagm. P. I. disp. XXV, p. 684. Quibus jun- go B. CARPZOVIVM: Per sanctos in Symbolo Apostolico intelli- guntur*

guntur vere credentes, sicuti in Artic. IIX. per ἐπεξηγήσῃ id declaratur, qui scilicet corde & fiducia bono justifico in promissione Evangelii oblato adhaerent, sibi applicant, & in eo ad justificationem & salutem suam acquiescunt. -- Uno verbo: Sancti in hoc loco sunt, qui vere credunt, p. 12. retinent purum evangelium, p. 148. sunt viva membra, p. 145. & vivum corpus Christi regno Diaboli contradistinctum. Isagog. in Libr. Symbol. p. 308.

§. IV. His vero fundamentis evertendis uti operam semper navavit Spiritus erroris, ita hoc cumprimis molitur nostra aetate per homines Fanaticos, eosque astutiores, qualem sigillatimprehendimus PETRUM POIRETVM, qui, prout in reliquis libris, sic praecipue in *Oeconomia divina*, quam vocat, systemate magno errorum periculosissimorum, adeo subruere aperte omnia gratiae media, quae sanctum efficiunt, conatur, eumque ubi videtur nobis perfectissimum SANCTVM delineare, tam turpem & monstruosum nobis depingit, ut revera, si oculis ex scripturae luce armatis intuearis, agnoscas monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum, Polyphemo illi non multum dispar. Ut hoc ex characteribus nonnullis pro brevitate hujus instituti, intra quod constringimur, demonstremus, ante omnia credimus, velut in tuto & confecto in ecclesia puriore haberi, ita ut etiam ab illis, qui in ecclesia alia, quam nostra, vivunt, non prorsus in dubium vocari possit, quod Sanctus vere talis sit I. membrum ecclesiae II. verae III. in veritate coelesti ex verbo Dei instructum, IV. absque errore crassiore, V. per baptismum in ejus sinum receptum, VI. Sacramento coenae utens, VII. cultui publico sedulo vacans, VIII. ceremonias non nisi pias & utiles recipiens, IX. ex satisfactione Christi, X. per fidem justificantem XI. remissionem peccatorum a Deo impetrans, XII. quae ejus fides tendit in incarnationem & nativitatem, ut & XIII. mortem ac meritum Salvatoris nostri Filii Dei, XIV. ita ut ante justificationem pro tali haberi non debeat, XV. sed post justificationem demum sancte vivat, etsi absque perfecta legis impletione: XVI. Neque etiam talis sit, si peccata mortalia, multo minus si peccatum in Sp. S. commit-

comittat, neque XVII. *Enthusiasta esse* XVIII. neque, ubi ob peccatu sua, post mortem damnatur pro tali agnoscitur, multo minus tandem talis post damnationem infernalem rursus fieri queat. Haec vero omnia quam audacter neget POIRETVS & ubique contrarium statuat, ostendemus ejus ipsiusmet verbis, ut tum appareat Lectori, an causas habeant Novatores commendandi Poirertia scripta in ecclesia nostra, a qua tales quisquillae doctrinarum merito dudum rejectae fuerunt, tum etiam animadvertatur, unde hodie tam frequentes Indifferentistae, Enthusiastae, Separatistae exurgant, qui sub specie sanctitatis singularis omnem Christianam religionem aggrediuntur, & quando crassis fatis calumniis nostram sigillatim ecclesiam prosciderunt, tum demum sibi de sanctorum nomine ac praerogativa gratulantur. *Deus autem qui Deus sanctitatis est, omnemque hypocrisim & impietatem abominatur, praesto sit nostro labori, ut de veritate ejus assera multi credentes letari queant!*

S. V. *Primum requisitum Sancti esse* diximus, quod a POIRETO impugnatur, ut sit ecclesiae membrum: nimirum universalis saltem ecclesiae, si non semper particularis; invisibilis, si non visibilis; Christianae nimirum, a Christo nomen habentis, quem omnia ejus membra, ubicunque sunt in toto terrarum orbe, unanimiter ex solo verbo Dei praedicato vel lecto cognoscunt, & in eum credunt. Unde facile intelligitur, membrum illud esse, non aliquali externa pietatis specie praeditum, sed vera fide in Christum, ex eaque non generali quaedam de Deo differens, Rom. I, 20. sed ex speciali doctrinam de Christo profitens, & sic etiam, & non aliter de Deo loquens, Act. XVII, 22. 23. eum cognoscens & adorans, non simpliciter & absolute, sed relate atque in tribus personis spectatum Gal. III, 8. Excluditur sic a censu Sanctorum Deo placentium, homo soli religioni naturalis vel gentili addictus, qui, quicquid de Deo ex lumine naturae novit, salutariter minime cognoscit, 1. Cor. II, 14. multominus ex illa notitia Sanctitas vera produci aut concludi potest, Ep. Judae v. 10. Quae tamen externa in nonnullis gentilibus efflu-
gens

gens species POIRETVM cum multis aliis sefellit, ut non erubescat profiteri: Sanctos etiam vere tales esse gentiles, & solam religionem naturalem sectantes. Operosus est in eo persuadendo Lib. III. Oecon. p. 749. Fuisse non tantum, qui Deo respondere potuerint, sed & qui vere ei responderint usque eo, ut interno ejus commercio in fundo cordis sui dignati sint, & primum exemplo probat Melchisedeci, Abimelechi, Jobi, Jethronis, admodum incommode, cum de iis constet, partim eos ex familia Patriarchali fuisse, partim noticiam salutarem ex Patriarchis ipsis, cum quibus conversati fuerunt, obtinuisse. Deinceps vero propius rei accedit, & ne putemus, eum de talibus inter gentiles viventibus, qui ex praedicatione verbi fidem acceperint & sic salvati fuerint, ad Diogenem & Epicurum ipsum nos ablegat, & quae de illorum impuritate & molitie narrentur, fabulas ex odio effictas esse credit, asseritque, Epictetum vere divinum fuisse senem, & quae hic de Chryssippo, Antisthene, Diogene, Socrate, Zenone & aliis enarret, atque aliunde consent, se permovere tantum, ut non possit, quin viros illos inter purissimos, SANCTISSIMOS, generosissimos ac vel maxime divinos habeat, ad quos vel hodie medios inter Christianos nostros accedant ulli. Imo profecto illos, pergit deinceps, imo & veneror in Christo, propter divinum verbum, cui in cordibus suis obediebat, peritura omnia contemnendo - - - Optarem iisdem perfectionibus ac virtutibus Christianis indutus esse, quibus illi, operationibus Spiritus Dei se committentes, a quo & ad tantam puritatem sunt eVecti, neque dubito futurum esse, quando Christus appariturus est, ut illi una cum eo in gloria compareant. Quae de Diogene refert Epictetus, vitae adeo SANCTAE exemplar ostendunt, ut non facile invenias quod ADVITAM CHRISTI propius accedat - - - Si quis oculos aperire volet, facile agnoscat genium Socratis, qui eum informabat, in viis suis dirigebat, ad virtutem formabat, bonisque & salutaribus consiliis nunquam non instruebat, ipsum bonum Dei SPIRITVM fuisse, cui & VIR SANCTVS sese perpetuo commendabat, Deumque orabat, ut sua ipsi in omnibus adesset gratia, qua

non

non suae propriae, sed divinae, voluntati soli pareret: 22 quod etiam adeo exacte semper observavit, ut, imminente morte, quam CEV VERVS MARTYR virtutis voluntatisque Dei adiit, defensionem sui suscipere noluerit, PERINDE VTI NEC CHRIS-
TUS, eo quo Spiritus, inquiebat, cujus consilio in rebus agendis utebatur, id sibi non permetteret &c.

§. VI. Adeo pulchre Puccianismum incrustat POIRETVS, idque non uno in loco, & ne forte aliquid colorum deesset, ante omnia certum esse putat, essentiam religionis salvificae esse componere ardens Deoque resignatum L. III. p. 716. contra effatum clarissimum Salvatoris Ducisque salutis: *Quicumque crediderit & baptizatus erit, salvabitur, quisquis non crediderit, damnabitur, Marc. XVI, 16.* Et, cum probe videat, etiam ex hypothesis ipsius objici posse, amorem Dei genuinum non esse, nisi qui oriatur ex ejus agnitione, quae ex verbo ejus concipiatur, audacter hoc negat, eoquē dementia delabitur, ut p. eadem dicat: *Quod ipsa lex naturalis, quam vocant, si rem ipsam penitissime inspicias, ad eandem dictam essentiam religionis reducenda sit, & Christianae religionis nomen mereatur, eo quod ipse Jesus Christus merito, potentia, bonitate ac spiritu suo in animabus omnibus lucens lumina iis ministrat, bonosque motus, quibus obtemperant, tum lumini isti intus adhaerenti.* Ubi turpissime oblationem & acquisitionem cum actuali applicatione confundit, omniaque misere satis permiscet, quae Scriptura accurate distinguit: *gratiam praevenerentem vocantem, seu lumine suo invitantem cum inhabitante, lumen naturae cum lumine gratiae, motus naturaliter seu ethice bonos cum motibus Theologice seu supernaturaliter bonis, obsequium hominis, quod naturali dicta-
mini rationis exhibet, cum obsequio, quod homo renatus Spiritui S. praebet, ipsam rationem cum Christo, hujus bonitatem generalem cum speciali, alia multa, quae instar coqui pessimi male compingit, fingitque aliquod lumen gratiae internum, quod in ipso homine sit naturaliter & ita excitetur, citra & extra verbum omne divinum exterius praedicatum.* Nonne, si quae ani-

ma intra se descendens Deo Cordis ibidem praesenti vacet, & inspirationibus ejus ac luminibus locum faciat, sique lux vera, quae omnem hominem in mundum venientem illuminat, ibidem eas ipsas virtutes, quas in propria humanitate produxit, ingeneret, omnia illic vere Christiana erunt? Ita quaerit, p. 718. Atqui haec conditio nihil prorsus in esse ponit. Nunquam enim evincet POIRETVS abominandum illud assertum, quod Christus in animam gentilis qua talis, interne descendat, inspirationes & lumina sua expendat, imo ibidem eas virtutes producat, quas IPSE IN HUMANITATE SUA produxerit & exercuerit, cum Scriptura disertis verbis fieri posse neget, ut quis Deum invocet, in quem non credat, neque credere possit in eum, de quo nihil audiverit, neque audire potuerit sine evangelii concione externa, Rom. X, 14. Ita enim omnes hae tricae Fanaticae in irritum cadunt. Nam eadem conditione utitur in veritate altera, ut nominat: Si quis per sui ipsius inspectionem intra se redire, Deumque ibidem cognoscere, audire atque adorare possit, & divinis ejus motibus sese committere, quo tenebrae ac mala, quae in eo insunt, per eos dissipentur, is ceremoniis nullis, (quorsum etiam verbum praedicatum refert, conjungit enim revelationem verbalem & ceremonias p. 683.) ad salutem adipiscendam indigebit. Habet enim Deum ipsum, istis omnibus multo digniorem majoremque: Habet Christum, lucem veram, quem in Spiritu ac veritate adorat. p. 718. Nam neque conditionem illam ulla specie veri ex Scriptura probabit POIRETVS, neque, si vel maxime id faceret, id evinceret, quod ponit, nam ne tunc quidem verbum externum abesse posset ab homine salvando, propter ordinem a Deo institutum, & naturam hujus medii, quod Potentiam Dei absolutam in hoc salutis negotio excludit.

§. VII. Ita tamen generosi sunt Fanaticorum omnium animi, ut turgidi praetensa Spiritus S. illustratione & immediata dictatione non videant, quid asserat Scriptura, sed quid ipsis videatur. Quod de merito Christi in verbis supra allatis loquitur POIRETVS, quo salventur gentiles qua tales, subdole & fraudulenter dici-

dicitur, quid enim *per Christi meritum* intelligat, infra numero IX. exponetur, neque admitti ulla ratione potest, cum meritum Christi non nisi per fidem applicatum salvet, quam in Gentilibus absque verbo Dei non dari manifestissimum est. Ita tamen scribit, per hoc meritum *sine ullis ceremoniis*, sub quibus ipsam verbi praedicationem comprehendit, multos inter gentiles Viros sanctos servatos fuisse, dummodo *essentiam illam sanctam Christianae religionis* tenuerint, reliqua esse *accessoria & accidentalia* p. 683. de quo negotio in tertio momento ulterius dispicietur. Hoc certum est nobis, ex perverissima illa doctrina de *inspiratione quadam verbi interni* etiam hanc pestilentissimam de *Sanctis gentilibus* coortam fuisse, ut jam velut Symboli loco utrumque profiteantur, quotquot ad eam classem pertinent, imo & alii arripiant, qui Fanatici alioqui non sunt. Quibus tamen Christianismus verus est merus Gentilismus, & Gentilismus rursus Christianismus. Ut alios transeamus, vel duos ex recentissimis Fanaticis audiemus, POIRETO quammaxime concordens, JOHANNES PORDAGIVS, qui a suis maxime colitur, revocat hanc rem ad *coelestem* quandam *tincturam*, qua tincti fuerint nonnullo gentiles extra verbum Dei praedicatum ejusque notitiam. *Sie hatten*, loquitur de Trismegisto, Platone & aliis, *das ubrsprüngliche Feuer und Licht der reinen Natur in ihren Seelen wohnend, und, weil sie diesem Lichte der ewigen Natur folgten, so führte selbiges sie zur Liebes-Sonnen Essenz, und so kamen sie zu der Natur Ende, altwo die H. Dreyheit als eine ewige Gottheit in der Glorie der Majestät sich dem ewigen Geiste ihrer Seelen offenbahrte, und durch diese Offenbahrung erlangten sie, daß sie Vereinigung hatten mit der göttlichen Natur und derselben theilbaffrig gemacht worden, also ward ihre eigene Natur verwandelt, und göttlich und heilig gemacht, und in dieser Verwandlung funden sie das ewige Leben in ihnen herfür quellen, und eine Erlösung von ihren Feinden, nemlich von dem Gefängniß des Teuffels, und von der Dienstbarkeit und Sclaverey dieser Welt. Und dieses alles erlangten sie durch das ubrsprüngliche Feuer ihrer Seelen, das*

nach dem Gesetz der Schöpfung in ihnen gepflanzet war, und, weil sie sich dazu kehrten und demselben geborcheten, denn hiedurch geschah es, daß sie die göttliche Natur des Vaters, Sohnes und Heiligen Geistes in ihnen selbst besaßen, und dieses machte sie heilige und verständige Philosophos. T. III. Tract. V. de Paradiso Ep. XVI. p. 821. Nec aliter se, Soricis instar, prodit, ubi errores suos, quibus ante conversionem laboraverit, enarrat JACOBVS BRILL: Die Jüden, Türcken und Heyden hielt ich für entfremte Völcker, nicht eben, daß ich urtheilerte, daß sie verdammte wären, denn ich achtete, daß man niemanden verurtheilen müste, dennoch hielt ich davor, daß sie nicht seelig werden könnten, welches eben so viel war, als wenn ich gesagt hätte, daß jemand nicht würde sterben, aber daß ihm das Haupt abgeschlagen würde, worauff der Todt ungezweifelt folgen müste. Lib. Ein freyer Mensch im Geist p. 80. qui tales flocculos hinc inde plurimos dispergit in libellis scabiosissimis, qui ex Belgico idiomate translati nunc Germanis etiam propinantur.

VIII. Hos jam Tu habeas sanctos & reputes, quisquis micam habes amoris erga Deum ejusque religionem puram salvificam vereque Christianam & Evangelicam, atque hanc religionem magnam & aeternam, ut POIRETVS vocat p. 716. P. I. ipsos etiam gentiles, qua tales, & extra verbi usum spectatos, complectentem, nobiscum potius execreris, quum, si hoc non sit evangelium, quod Paulus anathemate excipit Gal. I, 8. 9. ego sane ignorem totus, quid hoc nomine venire debeat. Recte dixit aliquando Lutherus: Gott behüte mich vor Zwinglii Himmel! ubi hic, per gradus ex uno ad alium errorem ductus, tandem Ethnicos de fide in Christum alienos in Coelum locaverat. Ita sane fieri necesse est, ubi semel ab illa acropoli doctrinae de Justificatione ac fide in Christum homines delabuntur ad inanes ratiunculas rationis, quae non raro sub Spiritus S. titulo ipsis imponit, ignesque fatuos pro vero lumine offert, tantoque typho implet, ut se solos sapere asseverent, omnes reliquos pro fungis habeant, quod exemplo POIRETI nostri patet,

patet, qui revera sub Spiritu suo & BOVRIGNONIAE, rationis idolum, loco divini luminis, adorat. Conf. huc quoque, quae monuit D. JAEGERVS Exam. Theol. Mysticae p. 18. 19.

§. IX. ALTERVM momentum in eo positum est, ut Sanctus non saltem ad ecclesiam pertineat, verum etiam ut VERAE ecclesiae sit membrum. Si enim falsae se membrum profiteatur, ejusque placita pro suis agnoscat, pro Sancto eum Scriptura non agnoscat: Neque licebit hic aut Neutralistam aut Ubiquitistam seu Indifferentistam agere, ut aut nulli, aut omnibus, cum quibus est commercium, ecclesiis se addicat. Opus enim est confessione coram hominibus externa, utramque requirit Apostolus, confessionem oris, & fidem cordis. Rom. X, 9. 10. Quae externa professio cum non semper recitatione publica omnium fidei articulorum fieri possit, palam fieri potest, quid sentiat homo, si se ecclesiae illi jungat, quae veram vel falsam doctrinam publice proponit. Neque magis fas erit, corde credere veram, & ore profiteri falsam doctrinam, cum tales *χλιος* Deus ferre nequeat, sed ore suo exspuat, hoc est, acerbissime detestetur. Apoc. III, 15. 16. Jungere vero mente sua verum cum falso non minus detestabile est, & tenebras luci miscere laborem parit inane, multoque magis lucem obscurat, quam tenebras illustrat, 2. Cor. VI, 14. 15. Haec tamen omnia nullo negotio efficere se posse putat POIRETVS, qui SANCTVM suum equidem in omni religione, re ipsa tamen in nulla collocat. Generale ejus assertum est: *Ubicumque sit quisquis amat, (de religionibus, quod notandum, loquitur,) ibi bene est, Christus ei, quantum necesse est, seipsum revelabit, eumque in via mandatorum suorum ita diriget, ut non modo coeteris malum non faciat, sed & eos juvet, tum per preces pro iis apud Deum, tum alias per vias idoneas. At vero, quamvis nulla necessitas absoluta velit, ut, qui Deum amat, unius potius partis membrum sit, quam alterius, nihilominus tamen vel nativitatis fors, vel rationes aliae, legem ponunt, ex qua homines in certa parte aut coetu manere, aut non manere debeant, p. 159.* In hoc articulo (de amore er-

ga Deum) quotquot bona fide consentiunt, inquit porro, ii non adeo distantes inter se videri debent, quam quidem persuadere vellent nonnulli, qui morosus atque par est, omnia gravare ideo amant, ut tum studia sua factiosa, suaque emolumenta, consilia item praeterita sua ac res a se ante gestas, nec non dignitatem atque existimationem, qua in mundo valent, tueantur atque defendant, tum etiam, ne cum rubore fateri cogantur, se olim erravisse, aliosque male in diffensiones abduxisse. Quae censura p. 160. P. II. L. IV. deprehensa malignum POIRETI animum indicat, quasi non graviores causae adfuerint, quare pii majores tum a Papatu, tum a Zwinglianismo aliisque Sectis periculosis se separaverint. Quomodo possunt bona fide consentire ex stylo POIRETI admodum doloso, qui diversissima sentiunt, & mala fide ab altera parte agunt? quomodo non distantes sint, quorum fundamentum fidei est diversum? Ita admodum infeliciter conqueritur cum omnibus hypocriticis Indifferentitis: Nimio plus ritibus passim externis articulisque controversiarum infelicis simarum inhaeretur; atque bis in rebus conversio facienda multis cum tenebris urgetur, cum tamen verae conversionis initia & progressus in sola morte peccati, & in amore Dei & proximi quaerenda essent. Quae si vere coram Deo quaererent homines, Spiritus Dei utique coetera omnia ad concordiam brevi atque unionem reduceret. p. 161. Haec enim quam male cohaerent, haud obscure cernitur. Qualis amor Dei exorietur, nisi prius cor per fidem veram purgetur, & quomodo hoc per falsas doctrinas fieri & unio iniri potest, quamdiu illae foventur & inculcantur? Male fert quoque POIRETVS alibi, unam sectam ab altera non ferri. Non semel miratus sum, quanta hic coecitas plerosque Christianorum nunc occupatos teneat. -- Adeo omnem salutis spem in externo cultu consistere volunt ac contineri, tam praefraete obstinati, ut, qui sectam unam profitentur, alterius sectae alumnos, qui suis ritibus sese conformare detrectant, ad mortem usque prosequantur ac etiam damnent, perinde quasi cultus ille vel Deus sit, a quo salus pendeat, & extra cujus communionem nemo

nemo servetur. L. III, p. 721. Quasi vero, si in solo externo cultu pietas non consistit, in illo plane non quaerenda sit, aut promiscue cuilibet cultui adhaerere liceat, dummodo animo pietatem quis sectetur, quod revera statuere POIRETVM infra n. 8. apparebit: vel quasi sectae solis ritibus discernantur inter se, & non ipsis dogmatibus, quorum genuinis salvandi vis competere debebat, a se invicem distent: Quamvis etiam hic sub nomine ceremoniarum ipsa essentialia cultus intelligere POIRETVM, certum est, qua ratione dementem esse oporteat, qui & eam doctrinam, quam novit verbo Dei esse consentaneam, & eam, quae ipsi non convenit, pari passu ambulare, & utramque habere virtutem salvandi credat, aut potius, quorsum tendit re ipsa POIRETVS, omnes illas doctrinas vel pro meris opinionibus parum valentibus, vel falsis dogmatibus declaret. Uti enim primum satis frigidum, ira alterum plane ἀθεόν τι, & summe irreligiosum est.

S. X. Nondum satis audivimus POIRETVM. In omni, inquit, religione, Romana, Lutherana, Calviniana, imo & inter ipsos Gentiles, fuerunt nonnulli vere sancti, verique Dei Filii. -- Non ea, quae parti certae peculiaria sunt ac propria, quaeque eandem a partibus coeteris distinguunt, nos coram Deo aut servabunt aut damnabunt, sed sola religionis Christianae pars essentialis, timores inquam & amor Dei, odiumque sui ipsius atque peccati, homines salvos praestat, & contra, quae huic parti essentiali contraria sunt, veluti impietas, peccatum, amor proprius, ea sola damnant. -- Coetera religionis velut vestimenta sunt, quae diversa materia formisque diversis constant. Quam ridiculus esset, qui contenderet, homines vivere non posse, nisi vestimentis uterentur, una quadam materia unaque forma constantibus! quod si vero ita persuasus, omnes eos, qui non eadem forma vestimentorum secum uterentur, capitis damnaret, quantae id esset crudelitatis? L. IV. p. 186. Enimvero satis ridicule in re tam seria. In omnibus sectis non nisi eternum & accidentale discrimen esse asserit, cum tamen essentialiter & intrinsece differant, imo opponantur, credere & non cre-

dere,

dere, verbo Dei *convenienter* & *non convenienter* docere, & id, quod *damnat*, *salvandi virtutem* habere nequit. Falsum est igitur, *amorem* & *timorem esse religionis partem essentialem*, multo minus conceditur, quod *homines salvos praestet*, cum ne verbo quidem uspiam hoc scriptura doceat. *Vestimento uno ad salutem omnino opus est*, nempe fide in Christum, quam vestem nuptialem nisi quis attulerit, foras eicitur, unde non tam absurdum, una eademque vestis specie omnes electos & fideles vestiri & ornari, ita enim omnes vestibus albis indutos videt Johannes *Apocal. VII, 9*. Non vero hoc intelligendum est de fide solum *subjectiva*, cum etiam *objectiva* hic requiratur, sine qua *subjectiva* ne quidem existere potest. *Rom. I, 16. 17*. Adeo seipsum prostermit POIRETVS in causa pessima audacia miramur suam urgens, ut aliquid lucretur. Uno exemplo hoc probabimus. Ubi circa doctrinam ecclesiae nostrae & sectarum diversam de eucharistia occupatur, probeque animadvertit, sibi opponi posse: *Quis neget hos articulos esse maximi momenti, eosdemque tamen, cum inter se pugnent, simul nec veros esse posse, nec a Deo omnes ratos haberi aut approbari?* Respondet, *difficultates omnes, quas hisce in rebus inveniant, non esse revera nisi rotidem futilitates inanes, ab ingeniis contentiosis congestas, neque tanti esse, ut vel in sermones hominum venire debuissent. Falsum est, homines hic tam longe inter se distare atque controversiarum candidati & doctores animis persuadere contendunt. Praecipua differentia in articulo est de realitate sive praesentia corporali Christi in Sacramento T. II. L. IV. p. 168.* Quis ferat temeritatem hanc in ratiocinando, ubi fatetur homo, de *realitate & praesentia corporali* disquiri, & tamen controversiam maximi ponderis esse non credit? Habeat igitur suam Coenam sibi soli, quae ita *αδιάφορος* est, ut integrum sit, Christi corpus esse praesens, vel minus: Haec enim sententiae portenta hic a tam monstruoso ingenio exclusa fuisse mirum non est, si conferantur, quae n. 6. de Eucharistia disseremus.

§. XI. Non praeter rem a multis jam monitum est, ad arcana Fanaticismi referri debere, quod diversitatem religionum insuper habeat, omnibusque ut placeat, operam det, & jamdudum lectores dubii fuerunt, utrum POIRETVM magis Pontificiis, an Reformatis accenserent, adeo illis interdum palpum obrudit, magistramque BOVRIGNONIAM, quae illi Religioni addicta fuit & mansit, veneratione magna prosequitur. Mavult vero nulli animo adhaerere, & ex omnibus, quod videatur aptum, seligere, uni interea exteriori facie nomen suum addicere: Nec aliter alii. PORDAGIVS: *Hüte dich vor allen Zanck über die äußerliche und Buchstäbliche Form. Ein wahrer Christ hat nichts darum er zancke, denn er stirbet täglich dem Sinn, Verlangen und Willen seiner eigenen Vernunfft, und begehrt nur GOtt zu kennen in seiner Liebe, Gnade und Barmhertzigkeit in dem einem Element, und läßt alles Zancken und Streiten über die äußerliche Buchstäbliche Form fahren. Tr. vom Paradiß. c. 14. p. 761.* In eodem libro invehitur sub figura turris Babel in eos, qui se credunt esse in vera ecclesia, also wird diß äuffere Babel aufgebauet, da heist es, wir sind die wahre subtbare Kirche auf Erden, wer nicht ein Ghed der wahren Kirche Christi ist, der kan auch kein Ghed Christi seyn, aussere der Kirche ist keine Seeligkeit zu erlangen. Wir haben die rechte Einsetzung Christi, den wahren Gottesdienst, die wahre Lehre Christi die zur Seeligkeit leitet, -- p. 740. quae omnia de Indifferentismo satis aperte testari possunt: ut de aliis nunc raceamus, quos magno numero recenset D. WERNSDORFIVS de Indifferentismo religionum Diss. I. p. 69. Eandem lyram tundit JACOBVS BRILL. *Ein freyer Mensch im Geist läßt sich nichts dran gelegen seyn, ob die Streitigkeiten, so unter denen Völkern und Menschen geschrieben werden, wohl oder übel gegründet seyn, du erkennest keine wahre Religion, als die in den Herten aller Religionen gegründet ist, und darum gebet er quer durch alle äußerliche Religionen hin, und derweilen sie ihn alle verwerffen, nimmt er dieselbe alle an, aber do. b nicht nach eines ieden Sinn, sondern in ihrem Ende, darinn sie*

C

alle

alle wohl und gut sind; also, daß indem er keine äusserliche Religion hat, selbige alle besitzt in ihrem Ende, worinnen sie einander be- gegnen, und süßlich überein kommen, also daß er als ohne Re- ligion in der Welt lebet, und gleichwohl sie alle annimmt, Lib. der freye Mensch im Geist p. 18. Quibus verbis Indifferentiarum genius, supra depictus, viva velut effigie sistitur.

§. XII. TERTIVM momentum in eo repositum esse diximus, ut sanctus in veritate coelesti sit instructus. Fundamen- tum in promptu est. Non enim habet fidem salvificam, mul- tominus veram sanctimoniam, tanquam fidei fructum, qui non habet notitiam sufficientem rerum credendarum. Ita Paulus suorum auditorum causa laetatur, Deoque gratias agit ante omnia pro agnitione doctrinae Evangelicae de Christo. 1. Cor. I, 4. 5. illis- que ejus augmenta ex animo precatur, Eph. I, 17. 18. ipsam quo- que vitam aeternam in ista cognitione reponi dicit Salvator, Job. XVII, 3. Ut pro SANCTO declarari non possit, qui in Scriptura & rebus divinis non sufficienter versatus sit, cum merito debeat imbibi, radicari & firmari fides adversus insultus adversariorum, qui interdum simpliciores animas a veritate coelesti abducunt. Coloss. II, 7. 8. Aliter vero hic sentit POIRETVS. Ex illius enim mente SANCTI POSSVNT IGNORARE LITERAM EVANGELII. Si a creaturis adversus veritatem in centro animae lucentem con- sulet, ad Deum utique, salutemque aeternam ducetur, verusque fiet Christianus, licet forte literam Evangelii ignoret: eo, quod lu- men in corde ejus lucens sit ipse Spiritus Jesu Christi, cujus effica- cia vita, moresque Christi in ipso formabuntur, Christusque in co- nascetur. Et, quoniam gratiae istae, quotquot sunt, jam inde ab initio per meritum Christi fuerunt acquisite, homo ille ita sine ul- tis ceremoniis per meritum Christi servabitur. P. I. L. III. p. 683. Et non minus aperte alibi: Quicquid sit, cognitio Dei & Christi, quae secundum Spiritum est, (non dico, quae secundum literam & historiam) revelationi externae vinculo essentiali non adhaeret Ib. p. 755. quia tales noverunt vere Deum per divinam internamque fidei lucem p. 755. Quis dubitet, gentiles sufficienter scivisse ea, quae

quae ad salutem necessaria erant, ex sola divina voce in cordibus ipsis loquente? Ergone iudicio tam inclementi, tam temerario, ut fere fit, illos condemnabimus, eo, quod historicas quasdam circumstantias ignoraverint? Ecquis dubitabit, MAGNAS illas ANIMAS, virtute adeo illustres, radiis solis iustitiae incaluisse, quandoquidem versus eum desideria, intelligentiam, amorem ac facultates suas omnes cum omnibus, quos poterant moribus, adspirationibus, conatibusque converterint? Profecto, cum fidem vitam operantemque haberent, multum utique propius ac verius ad lumen ac iustitiam Dei accesserunt, quam ii, quibus cognitio quidem literae ac revelationis data fuit, at, clamantibus, domine, respondebit dominus, discedite a me. p. 761. Vides Sanctum Poirertianum absque lectione, meditatione, auscultatione & intellectu scripturae? Munimentum suae sententiae reperit ex alio falsissimo principio, quod L. III. p. 765. tanquam veritatem memorabilem proponit. Etiam si quis significationem verborum singulorum scripturae S. juxta regulas hermenevticas habeat perspicuissimam, nunquam tamen eum propterea cogitationem, quam Deus per eadem verba cordi hominum impressam voluerit, in sese habiturum. Regulam contrariam & in ecclesia Dei receptam falsissimam & unam omnium pestilentissimam dicit. Egregia interpretatio! pergit, quae sensum divinum Sacrae Scripturae in ratiociniis ac Lexicis indagat. Falsum est verba Dei perinde examinanda esse ac verba hominum. Falsissimum etiam, Deum sermone ita uti voluisse, quemadmodum homines eodem utuntur - - Deus sermonis usum adhibet, non ut in mentibus hominum & in ratione humana ideas verbis illis usu valente respondentes excitet, sed ut in corde humilium ac parvulorum sensus quosdam ac lumina ipse imprimat, quae nunquam subeunt in corda hominum animalium. Unde etiam Criticam & tales disciplinas circa Scripturam rejicit, creditque, Spiritum S. per linguas etiam non intellectas homines convertere, & quae alia sunt plura, Spiritum vertiginis satis dilucide testantia, in quibus enarrandis non immorabimur.

§. XIII. Nullo vero negotio animadvertitur, quam haec

C 2

omnia

omnia inania & falsissima sint. Dudum enim SCHWENCK-
 FELDIVS hunc errorem erravit, *Deum absque creaturis omni-*
bus adeoque sine omnibus literis & verbis hominem convertere,
 istudque singulari scripto evincere voluit, quale quid etiam jam
 quondam tentavit SIMON MANTIVS *im Zeugniß daß allein*
der Herr Christus die geistlichen himmlischen Güter zur Seeligkeit
der Menschen gebe, und ohne Gebülffe der Creaturen in der See-
le durch den H. Geist selbst austheile. A. 1547. Aut vero Deus
 Scripturam frustra plane dedit, quod ne quidem homo fanati-
 cissimus dicere ausit, aut dedit, ut intelligeretur & perciperetur,
 sonos enim sine mente quis credat dare voluisse Deum?
 Sunt illae itaque *ideae salvificae* ideo datae, ut hominem con-
 vertant, & fidem generent in animo audientium vel legentium.
 Quis enim expungat verbi Johannis: *scriptam esse Scripturam,*
ut credamus, Job. XX, 31. scilicet eodem medio, non aliunde
 primum allato. Et quid opus alio Spiritu, quam qui in verbo
 & per verbum & cum verbo est, cum alius ne quidem sine ab-
 surditate excogitari possit. Chimaera itaque est, *veritas salvi-*
fica in centro animae extra verbum lucens, & Boehmianum in-
 ventum: & quomodo Spiritus Jesu Christi in homine potest
 praeter & extra verbum habitare, cum neque aliquid de eo nosse,
 nec eum desiderare possit? Atqui praesentia ejus cognitionem
 largitur, excipit POIRETVS? Enimvero debebat nosse, *quod non*
ante notitiam, sed per fidem dicatur habitare Christus in cordibus
fidelium, Eph. III, 17. adeoque tunc *habitare se velle* asserit ipse
 Salvator cum Patre & Spiritu S. in cordibus hominum, *quan-*
do ipsum ament & verbum ejus servent. Johann. XIV, 23. Unde
 falsa sunt fere omnia, quae POIRETVS asserit, quod *Christus*
in tali homine nascatur, quod *vita moresque Christi in illo for-*
mentur, quod *merito Christi salvetur,* quod *salvetur sine ullis*
ceremoniis, hoc est praedicatione verbi, quam ad ceremonias
 refert POIRETVS, quod *cognitio Dei secundum Spiritum non sit*
ea ipsa, quae est literalis & historica, saltem quod haec sit *nuda*
& mere talis, quod *talis cognitio non adhaereat revelationi ex-*
ternae

ternae, cum tamen unice ab ea, tanquam effectus a sua causa dependeat: quod in talibus hominibus sit vera fidei lux, quod sufficienter sciverint ea, quae sint ad salutem necessaria, quod divina vox in illis loquatur: quod doctrina de Christo in Scriptura revelata historicas saltem circumstantias complectatur, quas impune quis ignoret: quod tales animae sint magnae, virtute illustres, & solis justitiae radiis incalcescentes: quod fidem vivam & operosam habeant, quod propius ad ipsam cognitionem Dei accedant, quam qui literalem notitiam habent, & impie vivunt. Ista haec enim omnia, & multo plura, quae insperguntur, adeo sunt verbo Dei contraria, ut, si vel unum concedatur, universam fidei analogiam alterari sit necesse.

§. XIV. Miraremur sane, quomodo fieri possit, ut in tantam errorum abyssum animus, vel tantillum sibi relictus, praecipitare se posset, nisi hoc humani ingenii esse vitium meminisset, ut ipso in errore aliquid voluptatis interdum quaerat, ne forte vulgariter desipuisse videri possit. Atque sic omnia conciliare vel confundere potius conatur POIRETVS, ut a veritate non recessisse, neque tamen cum aliis sensisse, dici velit. Sanctos enim ignorare posse literam evangelii, ideo credit, quia jam lumen fidei in ipsorum cordibus naturaliter luceat & habitet, quod Deus sit ipse L. III. p. 685. Et totus est in eo, ut debacchetur adversus illos, qui concedant, Deum esse ratione essentiae praesentem omnibus rebus creatis, ipsisque corporeis, ibique operari, hoc tamen in omnibus hominibus fieri non largiantur: quasi vero praesentia illa Dei generalis necessario salutem inferat, cum sufficiat per eam creaturas in esse suo conservari, ut & actionibus, quae cuilibet competunt: ut ex Act. XVII, 28. abunde patet. Arguit vero POIRETVS: Certe Deus aut otiosus est ubi praesens est: aut vero ibidem operatur contra naturam facultatesque rerum in quibus est; aut in iis agit, dum illae resistunt atque inhabiles sunt; aut denique agere in iis desinit, neque quippiam in eis operatur propter ineptas earum habitudines. Siquis primum dicat aut secundum, is nugabitur impieque ineptiet: Qui tertium,

tium, is aut plura nobis largietur quam volebamus, aut certe tantundem dabit: Qui quantum asseret, tenebitur simul concedere, quod, si inhabilitas illa tollatur per resignationem in Deum, hic non aliter possit, quin in anima illucescat, amorem producat, & bona sua illic effundat. Enimvero in quarto, quod suo modo concedimus, dilemmatis membro, mala fide agit POIRETVS: Ut enim Deus agat in homine, primum inhabilitatem tollendam esse largimur, hoc autem propriis hominis viribus fieri ullatenus, negamus. Fit ergo illa sublatio a Deo? Unde vero probabit POIRETVS, hanc sublationem fieri immediate? Petit enim principium, si hoc absque argumento affirmet, ut tamen revera facit. Fit igitur mediate per verbum praedicatum, quod adesse POIRETVS ipse negare nequit, ergo aut frustra adest, aut efficaciam habet. Prius perinde est absurdum asserere, quam Deum esse praesentem sine operatione & virtute: Habet igitur efficaciam. Atqui arguit POIRETVS, inepta est habitudo in homine? Largimur hoc sponte, quia in eo habitudo activa non requirebatur sed passiva, ut rursus nobis concedit POIRETVS. Omnis itaque actio illuminationis regenerationis & conversionis primae, solius Dei & verbi est, qui operatur & nosse & velle & perficere. Neque enim idcirco ob inhabilitatem cessat agere Deus, tum circa hominem, tum in homine, imo eo magis agit, quia inhabilitatem auferendam videt. Quid jam hominis est? Anne resignatio spontanea, quam fingit POIRETVS? Minime gentium, quomodo enim agere diceretur aliquis in Conversione interne, sine crasso Pelagianismo, qui se mere passive primum habet, quod quietem ipsemet POIRETVS nominat, l. c. Quid ergo est hominis? Est sane aliquid quod debet in ejus potestate esse repositum, nimirum quod praescribit Apostolus Rom. X, 17. Est illud auscultatio verbi exterius rite & pure praedicati, non falsati aut depravati more POIRETIANO, utpote sine quo illuminatio Spiritus S. nullatenus fieri potest: Quia aliud lumen in tenebris cordis non datur. Istud enim lumen internum ante lumen verbi ad salutem tendens, inane est

est figmentum cordis Fanatici, sicut etiam falsum est, quod asserit, animam a propriis tenebris figmentisque suis considerandis debere studia sua revocare, cum, quamprimum verbum Dei praedicari audit, tenebras cordis sui revera agnoscere & possit & debeat, exemplo Augustini aliorumque & foeditatem status sui miserimi introspicere ac deplorare, quod primum est gratiae divinae praevenientis & praeparantis momentum.

§. XV. Nolumus hic cumulare plura, cum quaedam adhuc de illa *immediata illuminatione* infra numero XVI. dicenda & monenda sint. Suffecit hic monstravisse, in quo coeno erroris haereat POIRETVS, qui SANCTVM suum credit *ignorare posse literam Evangelii*, & tamen esse habitaculum Spiritus S. vivumque Dei templum. Tales ignari objecti salvifici, quod litera Scripturae Sacrae revera tanquam nucleum sub se complectitur, nunquam poterunt esse ejusdem simul objecti scientes, cum non alio medio Deus velit intellectum nostrum illuminare, quam per notiones ab ipso percipiendas sibi applicandas. Quae perceptio & applicatio idcirco non erit *mere naturalis*, etsi intellectus & voluntas omnino sint & maneat facultates naturales, sed propter sublimitatem *Dei operantis, medii salvifici & objecti* atque *effectus* revera est spiritualis & plane divina. Unde Enthusiastae quamvis videri velint sublimissimi, astrales, coelestes, & spirituales, omni terra tamen carnaliores & crassiores sunt, quando capere nec volunt nec possunt, qua ratione Deus per verbum auditum salutem producere possit, cum minor sit difficultas in eo, quam si debeant definire, quomodo illud ex mente ipsorum immediate faciat, ubi inanibus verbis & Ideis lectorem fatigant, & in aëre mero tandem se piscatos esse, non raro experiuntur. Et miseri tamen homines rarius ex illis sordibus eluctantur. Audiamus JACOBVM BRILLIVM, qui tandem sanctus POIRETIANVS factus, errores olim suos, quos putat tales, describit: *Der erste Haupt-Irrthum, worinnen ich gesteket, ist gewesen ein Grund Mißverstand, wegen des ersten Grund Anfangs, daraus ich die Gewißheit der Dinge,*

so

so zu meiner Seeligkeit nöthig, holen mußte. Denn ich meinte, das äußerliche geschriebene Wort sey die einige wesentliche, vollkommene, klare und allerhöchste Regul meines Glaubens und Lebens, so daß ich nichts annahm, wenn es nicht darinnen gelesen oder daraus bewiesen werden könnte. Freyer Mensch im Geist p. 78. & p. 79. Gleichwie es so mit mir gieng in den Sachen der Erkenntniß und des Glaubens, also gieng es auch mit mir den Weg meines Lebens nicht ein Haar besser, denn ich meinte, die Untugenden, so in mir lebten, durch den tothen Buchstaben zu tödten, und die Tugenden, welche in mir todt lagen, durch die leblose Schrift zu erwecken, welches eben so viel war, als wenn ich nasses mit Wasser trocknen, und heißes mit Feuer abkühlen wolte, p. 44. Ich wußte viel Buchstaben, Syllaben Worte und Sachen, aber der rechte Verstand Sinn und Meynung war vor mir verborgen & p. 49. Ich wußte von nichts anders als einen fleischlichen und äußerlichen Christum und Seeligmacher, aliaque multo plura, quibus constat, fanaticos homines credere, quod posint Sancti imo debeant omni cognitione per Scripturam & ex Scriptura comparata abstinere, & soli interiori & immediato inspirationi operam dare, quod sufficiat, tamen homo literae Scripturae omnium sit ignarissimus. Quae sententia plusquam carnalis & diabolica est, quod nostrates adversus illam cohortem saepius demonstrarunt, quid enim turpius quam negare, Scripturam esse regulam unicam credendorum & agendorum?

§. XVI. Properamus vero ad alia. Diximus quarto, SANCTVM verum Deoque placentem esse immunem a crasioribus erroribus. Hujus asserti rationes in Scriptura adsunt luculentae, simul tamen notamus, cum errores in rebus fidei non unius ordinis & ponderis sint, de gravioribus esse sermonem, qui fidem evertunt, ac quomodocunque, etiam indirecte, vellicant. Articuli fundamentales, verba sunt DANNHAVERI Theologiae conscientiarum P. I. p. 77. post factam revelationem, salva salute, nec ignorari, nec negari possunt: non ignorari, quia Deo profectum in bono debemus Matth. 23, 14. nec negari, quia qui negat, unum articu-

articulum, negat omnes; sicut, qui solvit unum catenae anulum, omnes solvit. Talis igitur, qui ea, quae ad fundamentum pertinent, ignorat, de quo in antecedentibus actum, aut graviter in iis errat, nec errorem corrigit aut corrigere studet, in damnabili statu versatur. *Perniciosum hoc malum est*, pergit idem DANNAVERVS, vir solidi & subacti admodum iudicii; *Nam si infidelitas privata damnat eos, qui foris sunt, quidni multo magis ignorantia uxtà διολ. Θεσω, error positivae contrarius, in tanta luce supinus, apud eos, qui cives Ecclesiae videri nolunt? Error, qui fundamentalem articulum aperte ferit, plus habet veniae, si nondum vel sufficienter revelatus est, vel declaratus, non item, si revelatio & declaratio facta sit.* Licuit Nathanaeli errare circa personam Jesu Nazareni, salva salute: non licuit post resurrectionem Christi & praedicationem Apostolicam, qua illuminatissime toti orbi patuit, Jesum Nazarenum esse Messiam p. 103. Praemittendum hoc necessario est, ut appareat, errorem equidem non omnem esse damnabilem, neque tamen etiam omnem esse excusabilem, multo minus etiam a SANCTO, vere & qua tali, committi posse. Ita docet Paulus, qui Cretenfes vult esse sanos in fide neque a veritate vel tantillum averti, alioqui nominat eos perverfos, & impuros idque totaliter, Tit. 1, 13, 14, 15. Quomodo igitur tales queant esse SANCTI? Sequenti capite III. injungit Tito διαβεβαιώσω inculcationem dogmatum firmam & immotam, & negat, alias prodire posse statum genuinum bonorum operum. Tit. III. 2. 8. Vult Petrus omni contentione, ut fideles se praemuniant, ne per errorem ullum seducantur, & ex munimento vel praesidio fidei suae deficiantur. 2. Petr. III, 17. Sanctus itaque errans in fundamento fidei est σιδηρόξυλον, quorsumcunque rem vertamus.

§. XVII. In omnia vero alia hic abiit POTRETVS, & in tam pestilentibus venenis spargendis occupatur, ut non sine horrore eum intueamur. Quando semel eam sententiam assumpsit, in omni religione posse aliquem salvari, in omni coetu etiam, qua tali, vel tali religione, praedito vere SANCTOS dari credit, neque impedimento esse errores satis graves, quibus imbuti sint,

adeo, ut etiam homines alii religioni addictos, suosque errores non amplectentes acerbissime damnent, salva sanctitate. Quis mirabitur, inquit, sanctissimos quosque, quibus inde a primis annis inculcatum fuit, eos, qui in alia platea, regioneve urbis magna habitant, aut qui media in urbe separata sibi castra domiciliaque fecerunt, esse Dei hostes, homines impios & Christianae rei pestes, non posse, quin eosdem extra viam salutis esse existiment, talesque qui, nisi mutantur, servari non possint? Imo vero sancti, qui istiusmodi praejudiciis occupati tenentur, eam, quam habent sententiam, habere debent. L. IV. p. 188. Et cum facile praevideret, objici posse, cum illi putatitii Sancti lumine interno gaudeant, quidni alios, an sancti sint, nosse possint & ab errore tanto sint liberi? astute admodum responder, Deum sanctis istis errores ejusmodi relinquere, quibus charitas eorumdem necquicquam laedatur; quoniam eorum, quos ad perditionem ruere credant, miserentes, Deum pro iis deprecetur, ut videre sit in Sancta Theresia, (quam alibi virginem admirandam nominat p. 166.) quae rata, Lutheranos omnes a statu salutis abesse, tam ardentem Deo pro iisdem supplicaverit. p. 188. Ut rem emolliat, tales errores facti nominat, nunc hallucinationem, quae in animabus quibusque sanctissimis adesse sic possit, ut tamen sanctitati eorum nihil hoc nomine decedat. p. 167. Atque sic non fuisse peccatum, quando adeo laudata THERESIA Lutheranos haereticos infelicissimos aestimet l. c. Et ut speciem quandam inducat, porro quaerit, quare Deus Sanctos suos relinquat in similibus circa rem facti erroribus, & non revelat illis veritatem? ac respondet, fieri istud propter salutem infirmorum, inter quos erant, & Deo lucrifaciant, neque in suspicionem veniant, ipsos quoque esse haereticos, atque ad mortem abripiendos: unde saepius multorum fides ita penitus concidisset. Errorem itaque facti saluti tot animarum promovendae fuisse utilem & necessarium. Unde non mirum esse, quod Deus iis reliquerit illum errorem, una cum aliis imperfectionibus ejusdem naturae, ut, quod plus nimio directoribus suis, aut observationibus nonnullis

adhae-

adbaerent. Deum enim ignovisse Judaeis crucifigentibus filium ex ignorantia, & sic non imputare errorem facti cum charitate conjunctum in filiis suis T. II. p. 189. 190. Adeo praeterea auctulus est POIRETVS, ut Gentilibus aliisque non nocuisse statuerit in salute vel Sanctitate, quod de IMMORTALITATE ANIMAE dubitaverint. Ponamus inquit, quod minus assederanter de ea locuti fuerint, ajo id in illis majoris esse virtutis indicium, documentumque, privatae utilitatis studium non ita in illis viguisse, quam quidem in iis, qui omnia propter mercedem agunt. Nul- lum est dubium, quin is, qui Deum constanter amat ac laudat, etiamsi se in nihilum redigendum esse putaret, majorem animi puritatem habeat, quam qui cogitatione mercedis tantum facit. Imo Deo ipsi causam erroris haud obscure adscribit: Quae causa est, quare Deus, quando suos purificat, sensum spei ad tempus supprimat. Adde, dubium hoc, quatenus refertur ad cessationem rationis humanae atque imaginationis, non omnino fundamento carere. T. I. p. 758.

§. XVIII. Agnosces facile plaustra novae doctrinae, quae unquam fuit, perversissimae. Ut a postremo incipiamus, dubia, quae ille ipse habet POIRETVS de cessatione rationis in vita aeterna, & L. I. c. XXI. p. 305. sq. exponit, ab aliis vel forsan nobis ipsis excutientur. Certum vero est, errorem, quem sub dubii nomine proponit, de mortalitate animae esse capitalem, & in Sanctum vere talem non cadere, cum articulus de vita aeterna hoc modo simul subruatur, totumque salutis fundamentum. Argutiae, quas excogitat POIRETVS ad tam turpem errorem, quem dubio procul in suis & forte ipsa Magistra Bourignonia repererat, quodammodo palliandum, plusquam fanaticae sunt. Sicut enim Deum ideo non dicimus avarum vel ambitiosum, quod honorem suum regnumque per animas hominum vult amplificari: Ita non dici debet homo privatae utilitatis studio duci, quando Deum ideo amat, quia credit & sperat certo ab ipso vitam aeternam esse accepturum, alias evertenda esset ipsa Symboli Apostolici clausula: Credo vitam aeternam! Qui itaque

Deum laudat, etiamsi credat, in nihilum se redigendum esse, stolide & perverse eum laudat, sic enim Deum Paulus minime omnium laudavit, qui *cupit dissolvi & esse cum Christo*, & sic laudat ipsum in ipsa morte. *Philipp. I, 20. 21.* Multo minus absque blasphemia notabili adscribi potest Deo, quod *interdum sensum spei de vita aeterna & animae immortalitate adimat*, etsi enim interdum tentationes satis graves etiam sanctissimis permittrat, ut in tali statu de Deo ipso subdubitare tantisper coeperint, non tamen a tali extraordinaria conditione ad ordinariam hominum sententiam, quam scriptis & rationibus defendunt, rationis suae usu per omnia praediti, est concludendum, falsoque dicitur, quod *Deus Sanctissimus tales doctrinas immitat*, multoque minus quod approbet.

§. XIX. Unde etiam eo facilius de prioribus illis iudicium ferri jam potest, quomodo queant esse sancti, qui, *in errore doctrinae versantes, alios vere sentientes damnant*, eosque *pro haereticis agnoscunt & proclamant*? Aut enim fructus Spiritus Sancti aut diaboli erit; Tertium quidem non agnoscimus. Posteriorius ne dicere & fateri cogatur Poiretus, tricas & refugia varia quaerit, absque omni vero lucro. Falsum enim est, *THERESIAM*, quantacunque sanctitatis specie effallerit, *SANCTAE nomen meruisse, vel sanctissimae exemplum praebuisse*: vel unum hoc, dum Lutheranos haereticos pronunciat, nequidem initia verae & salutaris doctrinae imbibisse, censenda est: alias iudicium magis sobrium tulisset. Si habuit *inhabitans lumen Spiritus Sancti*, quomodo potuit in illa falsissima persuasionem perdurare, in qua enutrita fuit, Lutheranos *esse hostes Dei, homines impios & Christianae rei pestes*? Dum eos *extra viam salutis collocat*, viam salutis nullatenus perspexisse eam, credi potest, alias Lutheranorum fidem ante salvificam de salute per solum Christi meritum fide apprehensum amplexa fuisset, neque adeo acerbe improbavisset. *Sanctum talibus praedictis laborantem* scriptura prorsus ignorat. Hoc vero omnium maxime vituperandum, quod perseverantiam in tali errore absque vitio esse credat

credat, *ita, ut charitas ea non laedatur.* Si hoc charitatis indicium est Poireto, Lutheranos pestem & haereticos salutare, valeat ipse cum suis sanctis, & habeat sibi suam charitatem. Non sunt tales *errores meri facti*, neque hallucinationes, defultant enim ex pessima doctrina in animo radicata, ex qua deinceps tales damnationes oriuntur: tam grandes sane hallucinationes veram sanctimoniam laedunt, imo & fidem & Spiritum S. totaliter excutiunt, quod nos extra omne dubium ponimus. Neque rem palliare potest, quod Theresia aliique tales sancti putatitii sub Papatu aut fanaticismo *pro nobis orent.* Hae preces enim ex falso principio ortae Deo non gratae esse possunt, si eo fine fiant, ut suorum errorum nos participes reddi velint. Tales intercessionem nos serio omnes in universum deprecamur.

§. XX. Istud tandem omnem lectoris patientiam fere superat, quod horum errorum & coecitatis culpam in Deum sanctissimum benignissimumque conjiciat, *qui illos suos sanctos, quos nominat, in talibus erroribus relinquat,* neque extricare velit. Quaevis quam ob causam? ob nullam aliam, *quam ne interficiantur inter illos homines superstitiosos, cum quibus vivunt, sed ipsos lucrifaciant.* Quasi Deo solenne sit artibus & fraudibus uti, & celare ac dissimulare veritatem ob vitam servandam, quod ne quidem in ullo homine unquam tulit, vel ad honorem suum amplificandum, quasi malis mediis unquam eum promovendum putaverit. Ita ex mente Poireti numen ignoat, quomodo ecclesiam tueatur, nisi id per errorem fiat, eumque vult doceri, ut pietas conserveretur, vel potius superstitio, qualis in Theresia & aliis, cum quibus vixit, viguit. Hocne vero est *lucrifacere animas Deo,* grassari in Lutheranos contumeliis, laudare suorum cultum perversum omniaque probare, quae manifeste sunt idololatrica? Irane unquam Prophetae, sacro spiritu afflati, rem suam egerunt, ut cultum perversum approbarent, & verum omnibus convitiis proscinderent? Et ubi legit POIRETVS in Scripturis, *Deum ignovisse Christi crucifixionem Judaeis non serio poenitentibus,* in quos potius vindicatrice sua

justitia animadvertit, & animadversurum se gravissime comminatus est. *Luc. XX, 16. Act. VII, 52.* Atque hoc ipsum exemplum comparationis jugulat causam Poireti. Nam dixerit quis Judaeos in media crucifixione Christi fuisse sanctissimos homines, eodem jure, quo Theresiam dixit sanctissimam, quando cultum suum laudavit, & Lutheranos tanquam pestem rei Christianae fuit acerbissime infectata. Quicquid responderit POIRETVS ad prius, ad posterius quoque sibi responsum esse videbit nullo negotio.

§. XXI. Ponamus tandem talia pertinere *ad errores facti*, quod tamen nunquam largiri potest rerum peritus, quomodo conciliabit POIRETVS illa cum sua ipsius definitione SANCTI hominis, quando eum describit, quod *ex probationis divinae fornice totus defecatus dimittatur, & deinceps in vero elemento dominantis gratiae commoretur, nova sit creatura, omnesque ejus facultates divinae a fundamentis suis reparatae, per Spiritum S. directae gubernentur, qui eis utatur, prout ad Dei gloriam aliarumque animarum emolumentum eas facere posse novit?* P. II. p. 374. Errores enim illi aut *antecedunt statum illum sancti*, ergo non cadunt in Sanctum qua talem, quod contra POIRETVM adstruimus, aut pertinent ad *media purificationis*, quod absurdissimum, aut ad *qualitatem ipsius status sancti*, quod itidem absque insigni absurditate asseri nequit, defecatum enim esse, & fecibus tamen errorum crassorum adhuc esse immersum, inter se e diametro pugnant. Unde parum abest, quin Fanaticorum turgidorum more, ipsos potius errores, interdum satis spurcos, quibus ipsi eorum *Sancti* laboraverunt, pro virtutibus & doctrinis sanctissimis declararet, ut supra de errore circa animarum immortalitatem observavimus, & infra circa eucharistiam aliasque doctrinas animadvertemus. Atque hoc aliis quoque, qui in hoc luto haerent, usu venit. Ita JACOBVS BRILL primum in statu conversionis omnes priores doctrinas, quas animo a juventute fuerit complexus, sese prorsus deposuisse, & sic per ignorantiam ad veram sapientiam pervenisse, credit, *So*

ist

ist denn die Unwissenheit die Mutter der wahren Weisheit, die willige Armuth der Ubrsprung des Höchsten Reichthums p. 61. Vult porro persuadere lectori, weil der freye Mensch, id est sanctus Fanaticus, in sich selbst blind ist, siebet er grosse Wunder durch das Göttliche Licht in ihm p. 29. & COECLUS EST, id est errores habet, & lucem tamen videt, id est, aut veritatem habet, aut ipsi errores sunt veritas: quomodocunque explicetur, inanis est sermo. Et quomodo non sint in sanctis fanaticis crassimi & foedissimi errores, qui toti in eo sunt, ut *veram cognitionem salvatoris non ex scriptura* aut saltem *non ex sola*, hauriendam toto collo clamant. Hanc enim vocem rabidam idem ille JACOBUS BRILLIUS ingeminat in universo libro, *wahre und falsche Erkenntniß Jesu Christi*, ex quo apparet, in eo esse Fanaticos, ut salvatorem verum ex cordibus hominum eripiant, aliudque idolum mentis substituunt, quod quomodo definiant ipsi inter se nunquam concordant. Audi hominem! Ubi de *causa omnium errorum* agit, ita tandem eructat: *Nicht mehr als eine Sache ist die Grund-Ursach von allen Fehlern in der Erkenntniß Jesu Christi, das ist, daß man Jesum Christum will lernen kennen aus der Schrift, da man die Schrift muß verstehen lernen durch Jesum Christum. Man hält vor ausgemacht, daß man Jesum Christum nicht anders könne verstehen lernen, als durch die Schrift, und man solte vielmehr bekennen, daß man Jesum Christum nicht könne lernen kennen durch die Schrift. Denn so lange die Schrift als das Höchste Principium oder Anfang stebet, um zu kommen zur Erkenntniß der Wahrheit, wird die Wahrheit verfolget werden, und die Lügen oder Ungerechtigkeit auf dem Thron sitzen. p. 109.* Hos vero sanctos esse credat Judaeus Apella, nos verbo Dei soli, tanquam lumini nostro ac lucernae pedum nostrorum, unice innitimur, & Sanctitatem omnem detestamur, quae aliunde, quam ex hoc principio originem trahit. Hi sunt vere, qui *viam veritatis & sanctitatis omnem sub ipsa specie sanctimoniae singularis criminantur & perturbant* 2. Petr. II, 2. Dei tandem judicio, nisi respiscant, relinquendi.

§. XXII.

§. XXII. QUINTVM fuit *requisitum*, ut *Sanctus per baptismum in sinum ecclesiae sit receptus*. Hic quoque argumentis multis opus non est, aut enim jam *in infantia* per baptismum regeneratus, & in societatem foederis cum Deo & ecclesia receptus est, aut *in aetate adultae* ad ecclesiam veram ex statu Judaismi, Turcismi vel gentilismi transit, veramque Christi confessionem & doctrinam amplectitur, ubi pro vere sancto agnosci non potest absque hoc Sacramento. Casus nonnullos extraordinarios hic non moramur, sed de eo loquimur, quod ad regulam & ordinem spectat, praescriptum claris & disertissimis verbis, quae reperiuntur Matth. XXVIII, 19. Marci XVI, 15. 16. ubi *institutio Christi* manifesta omnem dubitationem eximit, ac *neminem in statum Sanctorum* collocat, nisi fuerit *baptizatus*. Unde recte dicitur SANCTVS Baptismus, tum ob originem suam, formam & materiam, tum etiam ob effectum sanctitatis, qui exinde regulariter nascitur, hominique baptizato confertur i. Petr. III, 21. Rom. VI, 34. ac deinceps per universam vitam continuatur, & multis incrementis augetur. Neque dubium est ex recordatione foederis in baptismo initi, *incredibiles solatii fontes* ad fideles dimanare, quod Apostolus ipse non dissimulat Gal. III, 26. 27. ut non opus sit de veritate hac evangelica, inter omnes sincere credentes una mente apprehensa, multis fari. Conferri potest prae omnibus LUTHERVS *comm. in c. XIX. Johannis T. VI. Altenb. p. 690.* ubi de hoc solatio fusius agit.

§. XXIII. Hic vero POIRETVM longe sentire alia deprehendimus. Primum *quod* est admodum periculosum, quod omnes ritus & ceremonias a Deo ipso etiam usque ad consummationem seculi institutae, ad essentiam religionis aut vinculi, quo homines Deo alligantur & uniuntur, minime pertineant, T. I. p. 716. de quo tamen ejus errore numero VIII. agemus. Fateatur equidem alicubi *Sacramenta esse media ac velut canales*, qui gratiam atque benedictionem afferant incrementum omnibus, qui animo legitime praeparato ex lege divinae institutionis intentionisque iisdem utantur P. II. p. 107. Unde etiam fateatur, se nec-

quis-

quicquam velle, quod Sacramenta sint mera ac nuda distinctionis signa, nihilque in eis contineatur, nunquam enim Sacramenta, nunquam sine realitate fuisse in omnibus, qui iis utentes ita animati erant, ut Deo non displicerent. P. II. p. 107. Haec tamen dignitatem & efficaciam sanctissimi lavacri nondum explent. Nam vehementer in eo errat, quando ejus ἐπέχειν ad subiecti capacitatem restringit, cum in eo consistat, ut revera illam incapacitatem subiecti auferre, & ipsum regenerare possit, quomodo enim alioqui Apostolus diceret *lavacrum regenerationis*? Si itaque jam sancti accedere teneantur ad baptismum, esset quidem Sacramentum confirmationis, non regenerationis & justificationis. In eo quoque non minus cum aliis errat, quod credat, Deum imitatum fuisse in hoc ritu Judaicos ritus P. I. p. 726. seque hac in parte segregatum dicit a SPENCERO & aliis, qui tales ritus plane a gentilibus eorumque imitatione repetant. Totus cultus exterius, scribit porro, *quantus quantus est, non nisi ludi cujusdam rationem habere videtur coram Deo, qui creaturis suis infirmis, balbutientibus & pueriliter ludentibus accommodare se non dedignatur, modo corda eorum ita attrahat sibi que faciat lucri. ibid.* At quis ista persuasit POIRETO? quae nos conceptis verbis negamus. Quae enim sanctis Fanaticis videntur ludus, coram Deo sanctissima sunt. Neque diffidendum est, transcendere omne iudicium nostrum, quare Deus creaturis ad salutem nostram, actusque gratiae exercendos, adhibere voluerit; saltem hoc certum est, neque ipsum *luisse*, neque, ut *pueriliter luderent* homines, voluisse. Quod addit, *omnia homini velut sacramenta esse debere, cum nulla creatura invenitur, in quam gratia reparatoris non sit effusa*, p. 719. tum parum commode, tum parum vere dicitur, atque plane ab instituto nostro alienum est, cum non nostrum sit *sacramenta facere ex creaturis*, quia forte *μυστήριον τι* in se habere videantur, alias recte fecissent Aegyptii, quod solem, bovem, ranas ac crocodilos adoraverint, sed accuratissime institutis Christi est inhaerendum, quae non nudis constant ceremoniis.

E

§. XXIV.

§. XXIV. Ut vero POIRETVS viam sibi ac munimentum erroris, omnibus Fanaticis familiaris, paret, quo sanctum esse non baptizatum posse, credatur, scribit, *baptismum esse institutum ideo, ut filii sanctitatis ac charitatis a filiis babylonis separarentur, adeoque usum ejus ad eos solos spectavisse, qui peccato jam mortui fuerint, neque illi amplius vrverent, unde in istis, qui tales non essent, solum esse baptismum aquae, in sanctis vero verum baptismum Spiritus S. ignis administrari T. II. p. 109. ex eodemque fonte negat postremam baptismum pertinere ad infantes p. 114. Uti itaque nonnisi sanctis & fidelibus illum dandum esse credit, ita his integrum esse arbitratur, utrum in se administrare eum velint. Tutius equidem putat bonos & sanctos etiam suscipere baptismum aquae, donec illa & alia ceremonialia prorsus aboleantur p. 122. & quae plura sunt hinc inde sparsa, quibus solatio plena nostra doctrina ex verbo Dei recepta de baptismo obscuratur. Sicut vero realitatem ipse POIRETVS excludere omnem a baptismo non potest, ita causas nullas attulit, quare corruptum baptismum esse hodie credat, & cur non eandem efficaciam habere possit, quam olim sub institutionem Christi salvatoris habuerit, nihil enim illi decedere potest per impietatem hominum, sicut nihil formae ejus accedit per hominum sanctitatem, cum omnis virtus ejus a solo verbo institutionis Christi dependeat. Neque etiam schismata ipsa, ad quae provocat POIRETVS, p. 125. seq. poterant corrumpere ac depravare effectum illum, quamdiu in forma & materia nihil mutilarunt; Quod ipse agnoscit POIRETVS, quando (an sincere? equidem ignoramus,) fatetur, ob abusum quosdam in Baptismo creditos surrexisse Anabaptistas, qui novam condere Hierosolimam vellent, quos tamen tantum absit a Babylone discesse, ut potius Babylonem quandam aliam aedificaverint, priori quidem subtiliorem, at in qua plus periculi sit majorque hypocrisis, quam in ipsa prima. Ritus antiquos resurrexisse, Spiritum antiquorum non item, p. 129. Ita regnum Satanae invicem est divisum, & nihilominus parum abest, quin POIRETVS per omnia erroribus Anabaptisticis de Baptismo assurgat.*

§. XXV.

§. XXV. Sufficit vero nobis rursus, haec esse POIRETI deliria cum aliis Fanaticis admodum communia, & velut ipsis domestica ac propria. *Von der Wassertaufe mercke, was Paulus saget: Auff daß er sie heiligte und reinigte durch das Wasser-Bad im Wort. Der Apostel verstebet nicht das äussere elementarische Wasser dieser sichtbaren Welt, sondern das Ein Elementische Quint Essentialische Wasser des ewigen Lebens, das unter der Schwelle des Heiligthums hervorkömmt, dreyß ist die inwendige Wassertaufe, womit alle und iede Glieder dieser Kirche getaufft sind. Hier ist aber auch eine andere Tauffe, nemlich die Feuer-Tauffe seiner Liebe, womit alle und iede Glieder dieser Paradiesischen Kirchen getaufft werden zu ihrer Reinigung, Ps. IV, 3. der Geist des Ausbrenners ist der Geist seines brennenden Liebes-Feuers, welches in der Seelen Eigenschaften des inwendigen Menschen empfindlich als eine feurige Kohle gefühlet wird. Ita JOH. PORDAGIVS p. 3. Tr. de Paradiso p. 568. quasi vero in uno baptismo elementaris aquae, ex institutione Christi administrato, ipsa non fiat ablutio animae, & inhabitatio ejus a Spiritu S. vel ille hanc, vel haec illam excludat, quod omnia analogiae fidei summopere adversa. Multo adhuc crassius JACOBVS BRILL inter suos errores extantiores, quibus ante conversionem fuerit repletus, etiam hunc refert, quod necessarium baptismum crediderit: So ich die äusserliche Tauffe nicht empfangen hätte, ich hätte gemeint, ich wäre ein Jud, Türk oder Heyde. Glaubens-Bekännniß p. 82. O wo der Geist des HERRN ist, da ist Freyheit von Speiß und Tranck, Freyheit von allen äusserlichen Personen, Ceremonien und Diensten: quorsum etiam refert baptismum. Freyer Mensch im Geist p. 87. Aliter vero Salvator, qui ordinem illum a se institutum, non velut ceremoniam pro lubitu observari, sed instar medii salutis ac regenerationis certissimum apprehendi voluit. De quo vero nunc plura non disseremus, sequentia momenta altera dissertatione excussuri, Deus benignissimus, qui nostrae ecclesiae coronam veritatis donavit, ut eam tueamur & sancte custodiamus, mentem semper servet incorruptam & intemeratam!*

CLARISSIMUM
DOMINVM
M. RESPONDENTEM
GRATVLATIONE VOTISQVE
EXCIPIIT
PRAESES.

Quid sit *ἐντρέφεται* illud Paulinum 1. Tim. IV, 6. seu innutriri in verbo veritatis, non melius cognoscitur, quam exemplo alicujus Consecranei & candidati sanctae disciplinae, a fidelibus doctoribus non modo instituti, verum etiam institutionem illam avidè cupideque amplectentis, quo tandem modo velut fucci plenus redditur, & doctrinis coelestibus ita refertus, ut ex thesauro suo promere olim possit, quicquid auditoribus suis aliquando utile est ac salutare. Enimvero interesse non parum, quos cibos concoquas & digeras, utrum salutare, an venenatos & toxico infectos, tot aegrotantium & mortuorum documenta docent. Multum itaque in eo situm est, ut Salubribus animus a juventute prima pascatur, nec testa prius fermento impuro imbuatur, eumque odorem servet. Quapropter Te, Amantissime Domine Magister, eo exquisitiori semper amore sum profecutus, quo magis intellexi, id Tibi consilii fuisse propositum, ubi vela tui itineris Academici ad nos direxisti, ut saluberrimis optimisque pabulis veritatis coelestis, mentemque tuam reficeret, nihilque crudum aut adversum scripturae sacrae admitteret, sed probe explorares omnia, explorata discriminares, & nonnisi probata pro Tuis haberet. Ita *ἐντρέφεται* & innutritus me comite cathedram Lutheri conscendis, & Sanctos, quales Poiretus nobis describit, revera non esse sanctos erudite evincis. Quod Specimen Tuae diligentiae, & animi ad praeclara omnia nati, uti Tibi ex animo gratulor, ita admodum Reverendo Parenti Tuo, integerrimo Viro, ex successibus fortunae Tuae, quos hactenus ex incrementis studiorum Tuorum percipit, gaudii fructus eo ampliores & extantiores tum precor, tum ominor, Tibique eam in rem Patronos benevolos, Tuaeque felicitatis duces & auspices post Deum exopto quam promptissimos! Scribebam

Wittebergae die XXIII. Septembris A. O. R.

M D C C X V I I I.

94 A 7347(1)

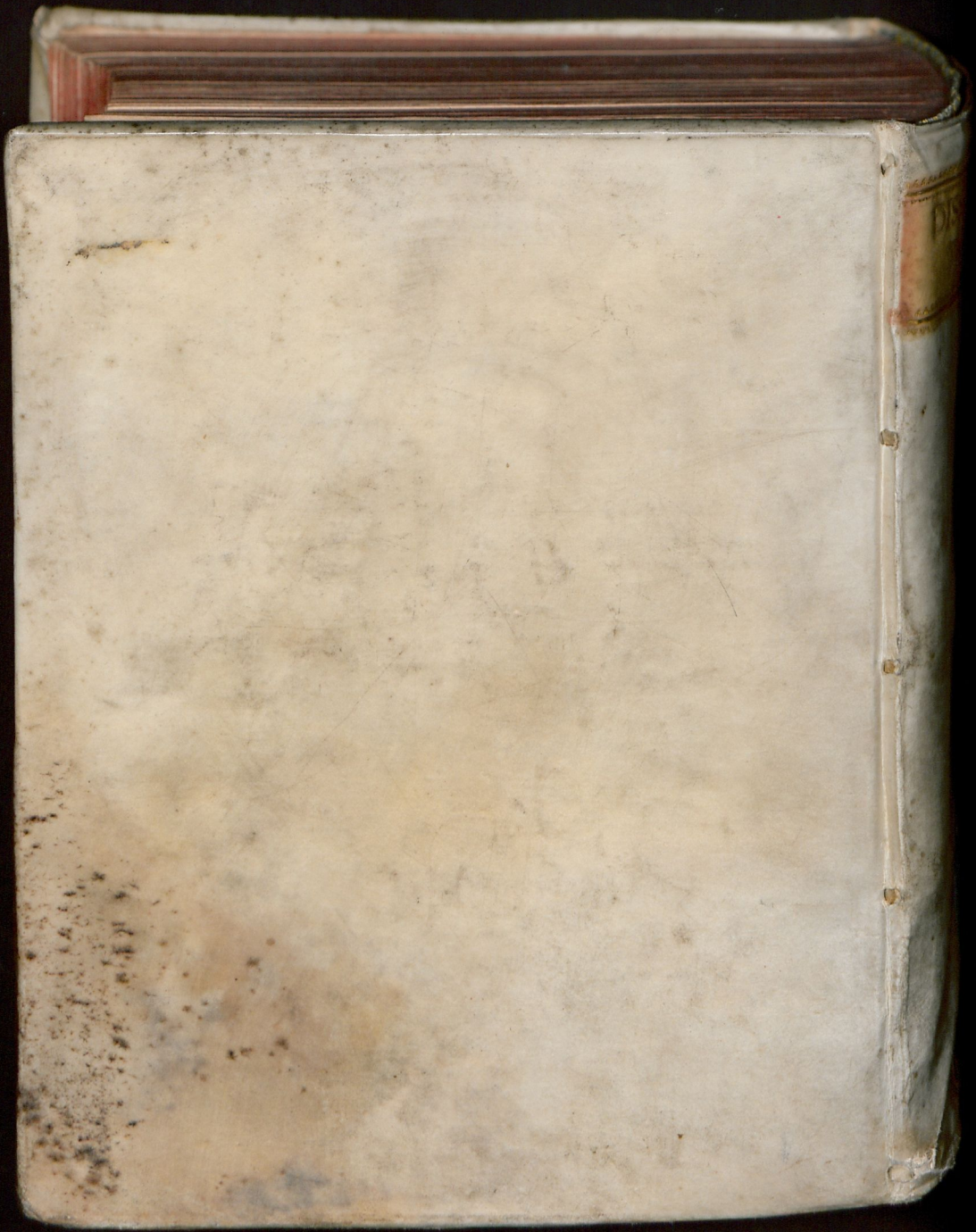
ULB Halle 3
000 523 054

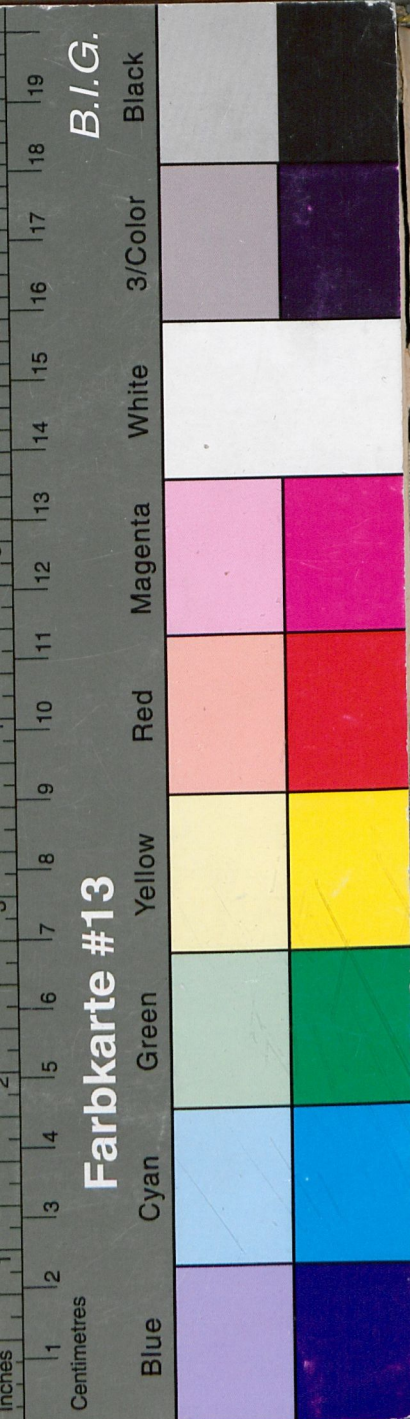
Sb.

WMA

C. 21. 24
L. D. B. V.
DISSERTATIO THEOLOGICA
PRIOR
DE

SANCTIS POIRETIANIS NON SANCTIS

QVAM
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE REGIO AC DOMINO
DN. FRIDERICO AVGVSTO
ELECTORATVS SAXONICI HAEREDE
ETC. ETC. ETC.
PRAESIDE

MARTINO CHLADENIO
SS. THEOLOGIAE DOCTORE, EJVSDEMQVE
PROFESSORE PVBLICO, ET ALVMNORVM
REGIO-ELECTORALIVM EPHORO
EXCVTIENDAM PROPONIT
AD D. XXVII. SEPTEMBR.

ANNO M DCC XVIII.

M. CHRISTIAN. GOTTFR. ECCART
LASTAVIENSIS MISNICVS.

WITTEBERGAE, STANNO GERDESIANO.